

■ Rene Şar

XX əsr fransız şeiri-nin uğurlu nümunələrinin müəllifi, şair-filosof Rene Şar ilk təhsilini ailəsinin himayəsində alsa da, sonra sadəcə özünə məxsus dünya ax-tarışlarını uzaq məmləkətlərdə davam etdirməyə qərar verir. Poeziyaya addım atdığı ilk dövrlərdən fərqli düşüncəsi, orijinal ifadə tərz, şeirlərinə xüsusi mənə verən zərif duyğuların səmimi dili ona böyük nüfuz qazandırır. Elə ilk kitablarından Rene Çar özünə geniş oxucu auditoriyası formalaşıdır bilir. 1926-cı ildən etibarən şeirlər və kitabları nəşr olunan müəllif müasirləri arasında da ilk illərdən nüfuzlu ədəbiyyat adamı kimi seçilir. Müəllifin "euromag" on-layn dərgisində yer almış "Şeir haqqında" yazısını ixtisarla təqdim edirik:

Qəbul edirəm - duyğular məntiqi səbəblər irəli sürməyə kömək edir, nəyi necə etməli olduğumuzu göstərir.

Şairinin araşdırmaları, duyğuları haqqında düşünməsi dərhal nəticə vermir. Amma şairin sözü gec və ya tez, bəlkə hesablanandan çox sonra, bəlkə də özündən sonra lazım olan ünvana çatır. Şair çevrəsindəki insanların milyonlarla kilometr arxada qaldığını dərk edir və onların başadüşülən düşmənliliyinə laqeyddir. Daxilindəki duyğu seli onu irəliyə hazırlayır, sərtliyini yumşaldır, görünməz qanadlarına daha sıx birləşdirir.

Şair sözün bir layında uzun müddət qala bilməz. Yeni göz yaşları içində qıvrılmaq arzusu və öz daxili sabilliyini təmin etmək şərtlə irəliyə doğru addımlamağa məcburdur. Şeir çətin ucalmadır. Ona nail olana kimi susuz, ac qalmaq lazım gəlir. Şeir quraq yamalarda susuzluğu unuduran oyundur. Şair isə sonsuz insanın üzlərinin müdafiəçisidir.

Mübaligə qabiliyyəti yüksək olan şairə doğruları əks etdirmək işgəncədir, amma başqa yol da yoxdur. Quzuya aldadıcı mənalara yükləmək, onun yununu mənimsəmək şairə yaraşmaz. Şeir duru sudur, amma ondan fərqlənir. Çünki üzərindəki körpülərdə ilişib qalmır. Şeir yeni mənalara qazanmış insanın içindəki gələcək həyat ümididir.

Hər an insana qəbir olacaq qədər təhlükəli, etibarsız və insan üçün alternativ olmayan torpaqla bəşər övladının

bir gün mütləq uyğun olmayan tərəfləri qərribə şəkildə birləşir, biri digərinə qarşılıqlı şəkildə mənə qazandırır. Şeir bu qovuşmanın parıltısıdır, lavanın çıxış yeridir.

Şeir sadəcə arzu kimi qalmış arzusun həqiqətə çevrilməsi üçün lazım olan dərin ehtirasdır, sevgidir. Bəziləri şeirdən zirehin təhlükəni əngəlləmək qabiliyyətini gözləyir. Onların yaraları sonsuza qədər çarmıxdadır asılı qalmağın ağrısını daşıyır. Amma simlər, qayalıqlar üstündə ayaqyalın irəliləyən şeir əsla alçatmaz özünü - bir zirehə bənzətmək taleyi ilə barışmaz. Qış gecəsi yoxsul sobasında bir tikə qismət kəsmək üçün işıq

yal edilən bütün nəsnələrin qasırğalarından sıyrılıb səssizliyə qərq olma anında xoşbəxtlik gətirən bir kədərə, nigaranlığa susamaqdır. Şeir sahib olduğu bütün dəyərlərlə bəzəyir şairi. Qabığından çıxan şairin qüsursuz yerisini dərhal ayırır kütlənin tozuna qaldıran addımlarından. Şeirdə qan qoxan meydanları yuyub çəmənliklərə çevirən, öz-özünə yenilənən, doğulan güc var. Şeir qısırdır, şairi sonsuzlaşdırır, amma onda məğlubedilməzlik, sonsuzluq var.

Şair qaldıra bilmədikləri üçün ağırlığını heç kimin bilmədiyi sirlərin çeşmələrindən qidalanır, onların biçimini, səsinə əks etdirir. Şairin bir töv-

də oturub sarayın bağçasını seyr edir. Onun müdrik baxışlarında gözəl şeylərin başlanğıcına icazə verən Sahib duruşu var. Öz yaratdığı uçurumdan özünə əzab verən kədər yaradan qadın kimidir şair.

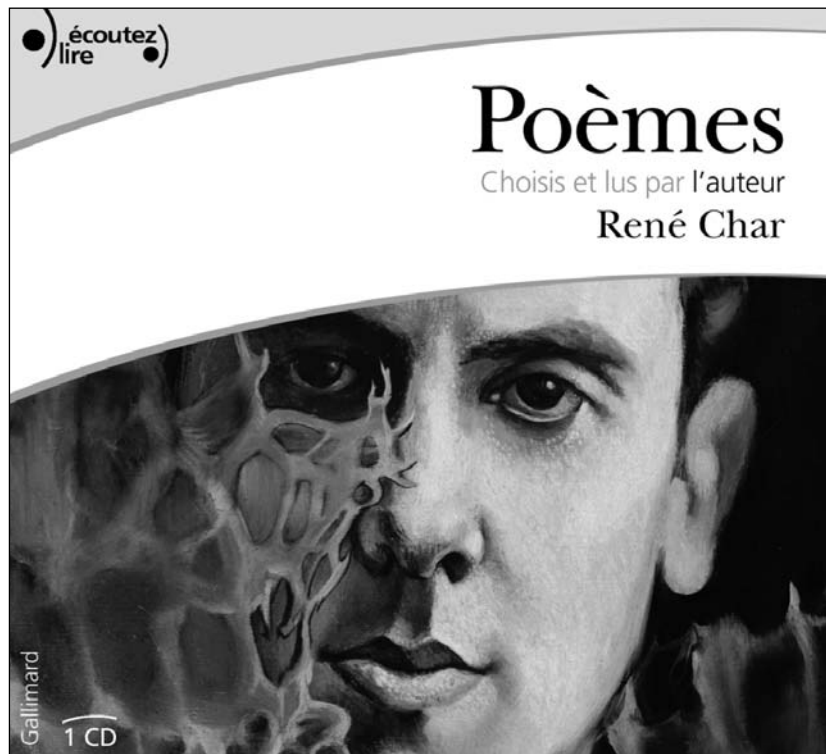
Təhlükənin, qeyri-əminliyin sehrbazıdır şair. Oxucunu asanlıqla ovsunlayıb, onu təhlükəsizlikdə olduğuna inandırır. Amma özü daxilində közə düşməmiş ocaqdır.

Mən şairəm, ey sevgili! Sənin üfüqünün işıq saldığı qurumuş, qaranlıq quyuların idarəçisi. Həyatın inkar etdiyi şairlərin sahibləndiyi şeylərə inanıram.

Mənim şeirim, ibadət etdiyim sətirlərin arasında dərin

Gələcəyin duasıdır şeir

ESSE

yandırmaq istəyən, üfüqdəki pərvanə ilə yan-yanə şərqi deyən qadının dodaqlarından öpməkdir şeir.

Şeir yazan ruh, şeir deyən dodaq, şeir oxuyan göz ölümün yaxınlaşmasından, acınacaqlı aqibətdən qorxmaz. Hər şeyi toxunuşlarla hiss edərək, uzanıb gedən yolların yolçusu olmağı könül rahatlığı ilə qəbul edir. Şair yerin cazibəsinə meydan oxuyaraq, hö-rümçək kimi günəşə doğru, səmaya tərəf özünə yol hürür. Özündən gizlənilir. Başqalarının gözüne əvvəl rast gəlinməmiş, ölümcül hiylələri olan varlıq kimi görünür. Onun yeri bilinməyən yerlərdə ən çox bilinən bir küncdədir. Bütün kədər və uçurumlar boyun əyir onun bəyaz, ləkəsiz masasına. Şairin canı başqalarının canına dəyən yaraları hiss edir. Müqəddəslərdən izlər var onun ruhunda. Fırtınalardan çıxmış səyyahların ümidi kimi parıldayırlar.

Şair olmaq var olan və xə-

siyəsi var: "Əyilin, daha çox əyilin!". Çünki sadəliklə diz çökmədən dünyanın sirlər bulğından içə bilməzsiz. Şeir hər zaman səhifələrdə sağ-salamat qalmır, hər zaman qüsursuzluq nümunəsi ola bilmir. Amma bir yoxsul kimi sonuncu zeytundan necə faydalanmaq lazım olduğunu bilir. Çökən, məhv olan hər şey üçün oxunan daha yaxşı bir gələcək duasıdır şeir.

Bu duanı oxuduqdan, bərəkətli xəzinələrini payladıqdan və bu yorucu işi yekunlaşdırdıqdan sonra şair artıq baş vermişlərin əksi deyil. Artıq bilinməzləri, gələcək olanları, hələ yaşanmamışları görmək üçün alınan nəfəsdən ibarətdir şair. Sadəcə sol tərəfində bir nöqtəsi döyünən bədəndir. Onu yeni bir həyəcana kimi heç nə maraqlandırmayacaq. Qala qapılarını bağlamış şəhər kimidir.

Zamanla güclənən, möhkəmlənən şeir taxta aparıcı gizli yoldur. Şair isə bir künc-

ziddiyyət gözləyir səni. Sənə və bu dünyaya hökm edəndir şeir. Dürüstcə mübarizə aparanaşın sevgilisidir.

Şeirdə dəyişmək, uzlaşmaq, barışmaqdır. Şair həqiqəti danışmaz, onu yaşayar. Amma yaşadığını həqiqətdən çox fərqli şəkildə çatdırır. Həqiqəti danışdığını düşünərkən, yaratdığı yalana çevrilir. Sətirlərdəki ziddiyyət budur - şeirin doğruluğu.

Şeir təbiətindəki gizli keçidlərin, harmoniya otaqlarının, gələcəyə xitab edən ümidlərin, günəşə mane olan hasarların, hiyləgər vədlərin və bir-birlərinə səslənən bütün varlıqların, məfhumların sayı, hüququ bərabər olmalıdır. Şair bu harmoniyanı təmin edəndir, tarazlığı qoruyandır. Şeir öz daxilində sabit olsa da, başqa hər şeyə qarşı üsyankardır.

Şairlər - həyəcan təbillərinin uşaqları.

Şeir şairlərdən ölümü oğurlayan uşaq.

İnsanın özü ilə, dünya ilə az-çox küskünlüyü olmasa, vərəqə işlənən ilk sətirlərdə yeni doğulan körpənin saflığı duyulmasa, şairə başlamaq olmur. Şeir böyük bir coşqu ilə əlimizə götürdüyümüz, lakin elə həmin anda cənnətimizi cəhənnəmə, cəhənnəmi cənnətə çevirən, saplarını qolumuza dolayıb, gələcəyi tozdumana qərq edən o yetişmiş meyvədir.

Bax, yenə başa qayıtdıq, ey Şeir! Əgər könlümü fəth etmək üçün geri dönürsənsə, bil ki, bir də əsla sənənlə, dinclik gətirən sularınla, soyumayan kinlə mübarizəyə girişməmə. Sən mənim içimdə ehtiyacım olan o tarazlığı təmin edən yadsan. Əgər gəlirsənsə, mən bütün doğma duyğularımı "hazırlayım".

Rus dilindən tərcümə edən:
Elcan SALMANQIZI